

Nr 1.

Ankom till riksdagens kansli den 4 mars 1930 kl. 11 f. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder för den inhemska sockerbetsodlingens uppehållande jämte i ämnet väckta motioner.

Genom en den 7 februari 1930 dagtecknad proposition, nr 82, vilken hän- *Propositionen.*
visats till bevillningsutskottet, har Kungl. Maj:t, under återopande av pro-
positionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för
samma dag, föreslagit riksdagen besluta, att för socker, hänförligt till tull-
taxenummer 120 i den vid tulltaxeförordningen den 4 oktober 1929 (nr 316)
fogade tulltaxa, skall under tiden från och med den 11 mars 1930 till och
med den 28 februari 1931 eller den tidigare dag i februari 1931, Kungl.
Maj:t bestämmer, tullen utgå med 13 kronor för 100 kilogram samt att
bestämmelse härom skall såsom en anmärkning till nämnda tulltaxenummer
intagas i tulltaxan.

I samband med denna proposition har utskottet till behandling förehaft *Motioner.*
följande tio inom riksdagen väckta motioner, vilka här nedan angivas med
återgivande av de utav vederbörande motionärer gjorda yrkanden.

Motioner väckta inom första kammaren:

av herrar *Elof Andersson* och *Leander* (I: 236), däri hemställts, att riksdagen måtte för budgetåret 1930/1931 under nionde huvudtiteln anvisa ett extra förslagsanslag av 3,800,000 kronor att användas för sockerbetsodlingens säkerställande under år 1930 i huvudsaklig överensstämmelse med de i sockersakkunnigas utredning å sid. *11 och *12 angivna grunder;

av *desamma* (I: 237), däri hemställts, att riksdagen ville avslå det i propositionen nr 82 framställda förslaget om höjning av tullen å socker;

av herr *Löfvander m. fl.* (I: 238), däri hemställts, att riksdagen måtte vidtaga den ändring av Kungl. Maj:ts proposition nr 82, att ett minimipris av 2 kronor 50 öre per 100 kilogram sextonprocentiga sockerbeter av staten garanteras odlarna för hela den kontraktsevenligt odlade arealen, samt att riksdagen för detta ändamål måtte anvisa ett förslagsanslag å 4,100,000 kronor;

av herr *Pålsson* (I: 244), däri hemställts, att riksdagen ville bemyndiga Kungl. Maj:t att lämna sockerfabriksaktiebolagen tillstånd att tullfritt införa råsocker till sådan myckenhet, dock högst sammanlagt 60,000 ton, som

2 Sammansatt bevillnings- och jordbruksutskotts utlåtande Nr 1.

erfordras för att i enlighet med de i sockersakkunnigas betänkande å sid. *13 och *14 härför angivna grunder åstadkomma där avsedd förbättring i sockerbetspriset för 1930 års odling; samt

av herr *Björnsson* (I:247), däri hemställts, att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 82 måtte besluta i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning angående möjligheten för den svenska sockerindustrien att genom koncentration och omläggning av fabrikationsmetod nedbringa sina tillverkningskostnader samt angående den jämkning beträffande nu gällande tullsatser, som härför kan vara erforderlig.

Motioner väckta inom andra kammaren:

av herr *Jeppsson m. fl.* (II:393), lika lydande med motionen i första kammaren nr 236;

av *desamma* (II:394), lika lydande med motionen i första kammaren nr 237;

av herr *Sköld m. fl.* (II:395), däri hemställts, att riksdagen ville under riksstatens nionde huvudtitel anvisa till understödjande under år 1930 av viss sockerbetsodling i riket och att utgå i huvudsaklig överensstämmelse med vad i motiveringen till motionen anförts ett extra förslagsanslag av 3,000,000 kronor;

av herr *Heiding m. fl.* (II:396), lika lydande med motionen i första kammaren nr 238; samt

av herr *Herou m. fl.* (II:402), däri hemställts, att riksdagen måtte besluta avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 82.

Av motionerna hava I:237, I:244, I:247, II:394 och II:402 för behandling hänvisats till bevillningsutskottet; de övriga motionerna (I:236, I:238, II:393, II:395, II:396) hava hänvisats till jordbruksutskottet.

Enligt överenskommelse mellan bevillningsutskottet och jordbruksutskottet hava ifrågakvarande proposition och förenämnda motioner hänskjutits till behandling i sammansatt bevillnings- och jordbruksutskott.

Gällande femårskontrakt mellan sockerbolagen och betodlarna.

I propositionen erinras, bland annat, att mellan sockerbolagen och de enskilda betodlarna ingåtts kontrakt angående leverans av sockerbetor under de fem åren 1927—1931. Det huvudsakliga innehållet av dessa femårskontrakt anges vara följande.

Beträffande *betpriset* stadgas (i § 8 av kontraktet) i huvudsak följande. Till grund för prisberäkningen lägges medelpriset å 1 kilogram krossad melis (K. 5) enligt Svenska sockerfabriksaktiebolagets priskurant vid försäljning till engrossister under tiden från den 1 februari det år, betorna odlas, till den 31 januari nästföljande år, sedan därifrån dragits dels sockerskatten och dels den i noteringen ingående engrosrabatten — f. n. 4 procent av bruttopriset. Det sålunda framräknade effektiva krossmelispriset utgör grundtalet för betprisberäkningen. För 100 kilogram sockerbetor med 16 procent sockerhalt utgör priset 6.5 gånger ovannämnda grundtal (= grundpriset). För varje $\frac{1}{10}$ procent ökning eller minskning i medelsoc-

kerhalten röner betpriset ett tillägg eller avdrag av 1 öre per 100 kilogram betor.

I kontraktets § 8 mom. 6 har vidare överenskommits, att, därest tullsatserna å socker eller melass ändras under kontraktstiden, *ändringen delas lika mellan sockerbolaget och betodlarna*, ävensom att tvist om tolkning och tillämpning av denna bestämmelse skall avgöras av den under september—november 1926 fungerande av Kungl. Maj:t tillsatta medlingskommissionen.

Under § 13 i kontraktet stadgas, att kontraktet är hävt, om betodlaren under kontraktstiden genom i laga ordning skedd överlåtelse avstår den egendom, varå enligt kontraktet betor skola odlas, den nya innehavaren av egendomen dock obetaget att övertaga kontraktet och odlingen, såvida han så önskar samt därest han i så fall ansvarar för den förutvarandes skulder till bolaget för betfrö, betmassa, melass, snitsel och förskott.

Med hänsyn till att prisöverenskommelsen skulle gälla för en så lång tid som fem år hade betodlarna vid förhandlingarna krävt samt fingit i uppgörelsen intagna vissa bestämmelser om rätt för enskild odlare att kunna för ett kontraktår i sänder minska den eljest enligt kontraktet tecknade betarealen. Betodlingskontrakten innehålla i detta hänseende under § 14 i huvudsak följande stadganden. Därest enskild odlare önskar att för något av kontraktsåren minska den areal, han enligt kontraktet förbundit sig att odla, är han härtill berättigad för ett år i sänder, *för så vitt minskningen avser intill 50 procent av sagda areal* samt han härom gör skriftlig anmälan till fabriken genom att *före den 15 mars* det år, sådan minskning avses skola ske, lämna uppgift angående storleken av den areal, å vilken han för nästkommande kampanj ämnar odla sockerbetor, vilken areal bliver för det året bindande. Viss möjlighet finnes därjämte för enskild odlare, för vilken fortsatt betodling skulle medföra oöverkomliga svårigheter, att efter särskild anhållan och medgivande i vart fall av sockerfabriken — eller, vid tvist, av den förut nämnda kommissionen — minska sin odling med mera än 50 procent eller helt inställa densamma.

Enligt § 15 av kontraktet är enskild betodlare vidare berättigad att för särskilt kontraktår med *intill 10 procent öka den areal*, han enligt kontraktet förbundit sig att odla, för så vitt han därom gör skriftlig anmälan till fabriken *före den 15 mars* det år, ökningen avser.

I anslutning till förenämnda bestämmelser om enskild odlares rätt att i viss ordning kunna minska sin kontrakterade betareal, har under § 16 i kontraktet det stadgande intagits, att sockerbolaget må inställa driften vid råsockerfabrik endast för det fall, att för någon fabrik betarealen nedgår under 80 procent av den till fabriken 1924 tecknade arealen eller för fabrik i Skåne under 1,200 hektar. Vill odlare, som tecknat odling till fabrik, som på grund av denna bestämmelse ej igångsättes, leverera till annan fabrik, om vilken överenskommelse träffats mellan bolaget och odlaren, skall så anses, som om odlingen tecknats till denna andra fabrik.

Den 9 januari 1929 avlät Kungl. Maj:t *proposition* (nr 7) till riksdagen 1929 års riksdag. angående åtgärder för den inhemska sockerbetsodlingens uppehållande. Därvid föreslog Kungl. Maj:t riksdagen besluta, att för socker, hänförligt till rubrikerna 158 och 159 i den vid förordningen den 9 juni 1911 (nr 80) med tulltaxa för inkommande varor fogade tulltaxa, skulle under tiden från och med den 1 mars 1929 eller den tidigare dag Kungl. Maj:t be-

4 Sammansatt bevillnings- och jordbruksutskotts utlåtande Nr 1.

stämde till och med den 31 januari 1930 utgå tull med 13 öre för kilogram samt att bestämmelse härom skulle såsom en anmärkning under nämnda taxerubriker intagas i tulltaxan.

I anledning av propositionen väcktes 1929 inom riksdagen följande sex *motioner*, nämligen: de likalydande motionerna I: 86 av herr Leander och II: 73 av herr Bengtsson i Norup, vari hemställdes, att riksdagen måtte anslå 4,300,000 kronor att användas för sockerbetsodlingens säkerställande under år 1929 i enlighet med i motiveringen angivna förutsättningar; de likalydande motionerna I: 92 och II: 100 (av nyssnämnda motionärer), vari hemställdes, att riksdagen måtte besluta avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 7 rörande ökat tullskydd för socker; motionen II: 32 av herr Herou m. fl., däri hemställdes, att riksdagen måtte besluta avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 7; samt motionen II: 289 av herr Sköld m. fl., däri hemställdes, att riksdagen ville *dels* under riksstatens nionde huvudtitel anvisa till understödjande under år 1929 av viss sockerbetsodling i riket och att utgå i överensstämmelse med vad i motivering till motionen anförts ett extra förslagsanslag av 3,000,000 kronor, *dels ock* i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om verkställande skyndsammast av utredning rörande ej mindre sockerproduktionens allmänna läge särskilt med hänsyn till förhållandena här i riket än även av möjligheterna för den svenska sockerproduktionens rationalisering.

I utlåtande (nr 1) den 9 februari 1929 hemställde *sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottet*, I) att riksdagen måtte — med avslag å Kungl. Maj:ts proposition nr 7 och med anledning av motionerna I: 86, II: 73 och II: 289 — för budgetåret 1929/1930 anvisa ett extra förslagsanslag av 3,500,000 kronor att användas för utlämnande, i huvudsaklig överensstämmelse med av utskottet föreslagna grunder, av visst tillägg till priset för 1929 års sockerbetsodling; II) att riksdagen måtte — i anledning av motionerna I: 86, II: 73 och II: 289 — i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om verkställande skyndsammast av utredning, under beaktande av vad utskottet därom anført, rörande ej mindre sockerproduktionens allmänna läge och förutsättningarna för dess på betodling grundade fortbestånd här i riket än även av möjligheterna för den svenska sockerproduktionens rationalisering; ävensom III) att motionerna I: 92, II: 32 och II: 110 måtte anses besvarade genom vad utskottet hemställt under I).

De i utskottets hemställan punkten I åsyftade grunderna för utlämnande av visst tilläggspris voro följande.

1) Genom vederbörande sockerfabriksaktiebolag betalas för viss nedan angiven del av de sockerbetor, som odlas under 1929 och levereras till sockerfabrik under kampanjen 1929/1930, ett tilläggspris efter följande grunder.

2) För odlare, som före 1929 tecknat flerårigt betodlingskontrakt och jämlikt detta 1929 odlar betor på större areal än 50 procent av den i kontraktet ursprungligen angivna, delas betarealen i två delar, varav den ena, benämnd garantidelen, omfattar den areal, som överstiger 50 men ej 110 procent av den i kontraktet ursprungligen tecknade.

3) För i föregående stycke avsedd odlare, som 1928 odlat betor på större areal än 110 procent av den i kontraktet ursprungligen tecknade, må garantidelen ökas med hälften av den 1929 odlade areal, som ligger mellan 110 procent av den på kontraktet ursprungligen tecknade arealen och 1928 års areal.

4) För odlare, som 1927 eller 1928 odlat betor enligt ettårigt kontrakt, räknas hälften av hans 1929 odlade areal såsom garantidel, med iakttagande dock att i detta stycke nämnd garantidel icke må överstiga 50 procent av den högsta areal, han odlat under 1927 eller 1928.

5) Den av odlaren levererade betkvantiteten fördelas på garantidelen och odlarens övriga betareal i förhållande till dessas storlek.

6) För betor från garantidelen erhåller odlaren, därest det kontraktensliga grundpriset för 100 kilogram sockerbetor med 16 procent sockerhalt understiger 2 kronor 80 öre, ett tillägg utgörande skillnaden mellan 2 kronor 80 öre och sagda grundpris.

7) Av tilläggens sammanlagda belopp bestridas $\frac{9}{10}$ av statsmedel och $\frac{1}{10}$ av vederbörande bolag. Bolagen äga att under den tid, tilläggen av dem utbetalas, successivt och i avräkning utfå statsbidraget för ändamålet mot redovisningsskyldighet. Senast den 15 mars 1930 avgiva bolagen slutredovisning. Bolagen äro pliktiga tillhandahålla allt det material, som är erforderligt för statens kontroll av slutredovisningens riktighet.

I utskottets motivering uttalades, bland annat, att utskottet förväntade, att betodlare, som för betornas sommarskötsel och upptagning använde lejd arbetskraft, icke för denna arbetskraft försämrade de villkor, som under senast år varit i orten allmänt gängse.

Mot utskottets hemställan, som biträdades av elva utskottsledamöter, anmäldes *reservationer* av åtta ledamöter, vilka yrkade bifall till propositionen, och av en ledamot, vilken yrkade avslag å såväl propositionen som motionerna om uppförande av anslag på riksstaten för sockerbetsodlingens uppehållande.

Ärendet avgjordes av *riksdagen* den 16 februari 1929. I båda kamrarna förekommo dubbla omröstningar. I första kammaren utslogs vid den första voteringen Kungl. Maj:ts förslag, varför avgåvos 66 röster, av avslagsreservationen, för vilken avgåvos 73 röster. I huvudvoteringen i denna kammare bifölls därefter nyssnämnda reservation med 70 röster mot 66, vilka senare avgåvos till förmån för utskottets hemställan. I andra kammaren utslogs likaledes vid den första voteringen Kungl. Maj:ts förslag, vilket erhöll 88 röster, av avslagsreservationen, vilken samlade 106 röster. I huvudvoteringen i andra kammaren bifölls därefter nämnda avslagsreservation med 105 röster mot 86 för utskottets hemställan. Resultatet vid frågans avgörande 1929 i riksdagen blev alltså, att samtliga föreliggande förslag om åtgärder till den inhemska sockerbetsodlingens säkerställande avslogos.

Den 1 november 1929 upptog Kungl. Maj:t sockerfrågan till förnyad behandling. Därvid beslöt Kungl. Maj:t bemyndiga chefen för jordbruksdepartementet att tillkalla sakkunniga att inom departementet, i enlighet med vissa angivna riktlinjer, biträda med utredning och upp-

6 *Sammanfattning av bevillnings- och jordbruksutskotts utlåtande Nr 1.*

rättande av förslag i sockerfrågan. De jämlikt nämnda bemyndigande tillkallade utredningsmännen (1929 års sockersakkunniga) hava i skrivelse den 28 januari 1930 till chefen för jordbruksdepartementet lämnat redogörelse för vad dittills framgått av deras utredning. Med skrivelserna följde i form av bilagor ett antal genom utredningsmännens försorg utförda specialundersökningar. Nämnda skrivelse med tillhörande specialundersökningar har såsom bilaga fogats till Kungl. Maj:ts proposition nr 82.

Inledningsvis hava utredningsmännen framhållit, att för att kunna utöva inflytande på 1930 års betodling måste ett eventuellt förslag om statsåtgärder framläggas i sådan tid, att det hunne av riksdagen slutbehandlas, innan betsådden skulle ske och jämväl före den 15 mars 1930, enär enligt gällande kontrakt mellan sockerbolagen och betodlarna de senare skulle före nämnda dag anmäla, huruvida de för året ämnade begagna sig av den dem medgivna rätten att inom vissa gränser minska eller öka den i kontraktet tecknade arealen. Omfattningen av de undersökningar, vartill uppdraget enligt de lämnade direktiven givit anledning, hade emellertid gjort det omöjligt för utredningsmännen att redan nu överlämna utredningen i avslutat skick. Likväl torde vad som nu medhunnits giva möjlighet till en sådan överblick av det nuvarande läget, att departementschefen därpå kunde grunda sitt bedömande, huruvida ett statsingripande till den svenska betodlingens betryggande under innevarande år kunde anses påkallat, samt, om så vore fallet, på vad sätt ett dylikt ingripande borde ske.

Vidare hava i utredningsmännens skrivelse sådana spörsmål avhandlats som den internationella sockermarknaden, betydelsen av inhemsk sockerbetsodling, följderna av nedlagd eller inskränkt sockerbetsodling, betodlingens och sockerindustriens rationaliseringsmöjligheter m. m.

Därefter hava utredningsmännen redogjort för av dem gjorda undersökningar i syfte att, om möjligt utan statens ingripande, få till stånd någon pristilläggsöverenskommelse mellan sockerbolagen och odlarna, varigenom betodlingen 1930 bleve i görligaste mån tryggad. De i dylikt syfte bedrivna förhandlingarna hade för det dåvarande befunnits utsiktslösa.

Efter att sålunda hava yttrat sig om frågan i dess allmänhet hava utredningsmännen övergått att, enligt sitt uppdrag, redogöra för de former, varunder ett eventuellt statsingripande beträffande 1930 års betodling kunde tänkas äga rum. Då valet mellan de olika tänkbara vägarna väsentligen vore beroende av skattepolitiska och jämväl andra politiska överväganden, hade utredningsmännen ansett det ej tillkomma dem att uttala sig om dylikt val. De hade därför ansett sig böra utforma vissa olika alternativ. De särskilda förutsättningar, varifrån utredningsmännen därvid haft att utgå, hade varit i huvudsak följande. Sockerbolagen vore beredda att till betodlarna förmedla de medel, som på det ena eller andra sättet ställdes till dessas förfogande, och gjorde ej anspråk på någon del av dessa medel. Vidare hade bolagen åtagit sig att såsom komplement till eventuella statsåtgärder bidra till betrakterna i större utsträckning, än gällande odlingskontrakt föreskrev. Styrelsen för Skånes betodlars centralförening hade ansett sannolikhet föreligga, att full odling skulle vinnas, samt förhandlingsvis förklarat sig för sin del

beredd tillstyrka sådan odling, därest betodlarna erhöle ett pris av lägst 2 kronor 80 öre per deciton betor med en sockerhalt av 16 procent från den senare hälften av kontraktsarealen (d. v. s. från den del av arealen, varå de hade rätt inställa odlingen). På angivna skäl hade utredningsmännen ansett detta pris vara beträffande betor från den andra arealdelen för 1930 års odling fullt försvarligt. Därest odlarna — såsom fallet bleve vid tullhöjning — på grund av kontraktets prisregler erhöle en automatisk höjning i priset å betor från den första halvdelen av arealen, finge ett belopp motsvarande denna höjning gå i avdrag från nyss nämnda pris av 2 kronor 80 öre vid bestämmande av tilläggspriset för betor från den återstående delen av arealen. Vidare skulle från sagda pris få avdragas ett belopp motsvarande värdet av den utav sockerbolagen utlovade ökningen i fraktbidraget, varigenom nämnda betpris av 2 kronor 80 öre för den senare arealdelen nedginge till 2 kronor 70 öre per deciton sextonprocentiga betor. Härefter hava utredningsmännen utformat tre olika linjer för ett eventuellt statsingripande 1930, nämligen subvention genom direkt anslag, subvention genom lindring i tullbeskattningen å råsocker samt stöd åt betodlingen genom höjning av raffinadtullen.

Vad särskilt angår den ifrågasatta linjen med subvention genom direkt anslag hava utredningsmännen härom anfört i huvudsak följande.

Vid beräkning av den subvention, som under angivna förutsättningar må anses erforderlig för att full betodling under år 1930 skulle erhållas, gällde först att fastställa det betpris, odlarna borde garanteras för betor från andra halvdelen, därest subventionslinjen valdes. Från det angivna priset 2 kronor 80 öre per deciton sextonprocentiga betor borde avdragas visst belopp med hänsyn till den av sockerbolaget utlovade ökningen i fraktbidraget. Enligt vad bolaget uppgivit, torde denna merkostnad för bolaget uppgå till ungefär 5 öre per deciton betor och således vid en medelskörd av 1,000,000 ton betor till ungefär 500,000 kronor. Beräknades denna förmån för betodlarna å betor från den senare halvdelen av arealen, motsvarade den en förbättring i betpriset med 10 öre per deciton. Sedan från nyssnämnda prisbelopp av 2 kronor 80 öre avdragits dessa 10 öre, erhöles *2 kronor 70 öre såsom det pris, vilket staten borde vid subventionslinjen garantera odlarna för deciton sextonprocentiga betor från den andra halvdelen av arealen.* För beräkning av totala statsanslaget vid denna subvention gällde vidare att söka angiva det pris, som betodlarna kunde antagas utfå, därest intet statsbidrag lämnades. Dagens priskurantspris å krossad melis (K 5) utgjorde visserligen 32 öre per kilogram, vilket motsvarade ett pris av 2 kronor per deciton betor med en sockerhalt av 16 procent. (Vid motsvarande tid i fjol var sockerpriset 36 öre och det däremot svarande betpriset 2 kronor 23 öre.) Svenska sockerfabriksaktiebolaget ansåge dock, att man för nästa regleringsperiod (den 1 februari 1930—1 februari 1931) borde kunna räkna med ett *genomsnittligt* krossmelispris av minst samma storlek som under innevarande period, d. v. s. lägst 34 å 35 öre. Man skulle därför förslagsvis kunna räkna med ett betpris för kommande kampanj av 2 kronor 15 öre per deciton betor med en sockerhalt av 16 procent, därest ingen subvention gäves. För att betodlarna skola få nyssnämnda garantipris å 2 kronor 70 öre per deciton betor från den del av den tecknade arealen, de ej vore skyldiga att odla, erfordrades således ett statsbidrag av 55 öre per deciton

8 Sammansatt bevilnings- och jordbruksutskotts utlåtande Nr 1.

för dessa betor. För den hälft av en medelskörd från den av Svenska sockerfabriksaktiebolaget omfattade odlingen, som skulle komma i åtnjutande av dylikt bidrag, eller 500,000 ton, skulle alltså det totala statsanslaget uppgå till 2,750,000 kronor. Antoge man åter, att dagens låga sockerpris bleve normerande för 1930 års betpris, att 10 procents överodling erhöles och att, liksom i fjol föreslogs, tilläggspriset finge utgå för betor även från denna areal, alltså för tillhoppa cirka 600,000 ton, ökades statsbidraget till 70 öre per deciton betor, och bleve totala statsanslagsbehovet för Svenska sockerfabriksaktiebolagets betodling under dessa försättningar 4,200,000 kronor. Tillades i båda fallen 10 procent för Mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolags odling, bleve de behöfliga beloppen 3,025,000 respektive 4,620,000 kronor. Medeltalet mellan dem utgjorde i runt tal 3,800,000 kronor eller ett något större belopp än det, som sammansatta bevilnings- och jordbruksutskottet vid förra årets riksdag föreslog till anvisande. Då sockerbolagen genom det ökade fraktbidraget deltog med ett större belopp i år än i fjol, berodde stegringen i det erforderliga statsbidraget på årets låga sockerpris.

Därest statsmakterna skulle anse, att subvention åt betodlarna i enlighet med ovan angivna beräkningar borde beviljas, torde de bestämmelser rörande det därtill beviljade anslagens användning samt grunderna för tilläggsprisets utlämnande, som funnes angivna i det vid fjolårets riksdag tillsatta sammansatta bevilnings- och jordbruksutskottets utlåtande nr 1 (sid. 31 och 32), böra i tillämpliga delar gälla, dock med den skillnad att tillägget enligt mom. 6 av nämnda bestämmelser skulle utgöra skillnaden mellan 2 kronor 70 öre och det enligt kontraktet utgående grundpriset samt att tilläggens sammanlagda belopp till fullo skulle bestridas av statsmedel. Sockerbolagen hade förklarat sig villiga att förmedla utbetalningen av dessa medel till betodlarna och häröver avgiva redovisning.

*Kungl. Maj:ts
förslag.*

I den föreliggande propositionen har föredragande departementschefen för egen del anfört följande beträffande frågan om behovet av en statlig stödaktion åt 1930 års sockerbetsodling.

Förhållandena å den internationella sockermarknaden hade medfört, att den svenska sockerbetsodlingen för närvarande befunno sig i ett svårt läge. Priset å socker hade så nedgått, att man finge gå årtionden tillbaka i tiden för att finna ett motstycke härtill. Det för dagen i Sverige noterade priset å ett kilogram krossad melis vore, inklusive raffinadtullen, endast 32 öre. Skulle detta pris bliva rådande såsom medeltal under den period, som utgjorde beräkningstiden för bestämmandet av betpriset för 1930 års odling (1 februari 1930—31 januari 1931), komme betodlarna enligt det alltjämt och t. o. m. 1931 gällande femåriga betodlingskontraktet att erhålla endast 2 kronor för deciton sextonprocentiga betor. Dylikt betpris vore väsentligt lägre än det som utgick vid tiden närmast före världskriget. Om sockerpriset komme att stiga under det instundande odlingsåret till exempel till i genomsnitt 34 å 35 öre, något varom ju ingen med visshet kunde yttra sig, skulle betpriset visserligen härav röna inverkan och därigenom höjas till ungefär 2 kronor 15 öre. Även sistnämnda pris understege förkrigsnivån.

I rådande situation och med det gångna årets erfarenheter för ögonen vore det förklarligt, att de svenska betodlarna med stort bekymmer mot-

såge odlingsåret 1930. De hade visserligen möjlighet att delvis befria sig från betodling 1930, enär gällande odlingskontrakt tillerkände dem rätt att, efter härom hos vederbörande sockerfabrik före den 15 mars gjord anmälan, nedbringa sin betareal intill hälften av den på femårskontrakten ursprungligen tecknade. Man hade anledning antaga, att odlarna, som redan 1929 i viss utsträckning begagnade denna rättighet, skulle förfara på samma sätt även i år. Vidare hade det kommit till departementschefens kännedom, att vissa betodlare försökte bliva helt fria från odlingskyldighet 1930. Sälunda hade 2,357 betodlare med en kontrakterad betareal av ungefär 6,400 hektar, under uppgivande av att fortsatt betodling skulle för dem medföra oöverkomliga svårigheter, hos vederbörande sockerbolag före den härför i kontrakten bestämda tiden, den 1 februari, anhållit om medgivande att minska den kontrakterade betarealen med mera än de tillåtna femtio procenten. Lämnade sockerbolaget icke sådant medgivande, kunde odlaren draga frågan inför särskild skiljedomstol (den under hösten 1926 fungerande sockercommissionen). Såsom ett ytterligare exempel på den pessimism, som gripit en del betodlare, nämndes, att det redan förra året förekommit fall, där betodlare mot utgivande av särskild betalning överlätit sin kontraktensliga odlingsplikt till annan odlare. Alltnog, det vore uppenbart, att sockerbetsodlingen i Sverige nu befunde sig i ett bekymmersamt läge. Svårigheterna härutinnan skärptes genom den allmänna jordbrukskris, som överginge vårt jordbruk. Den uppmärksamhet, som nu ägnades frågan att i denna situation i görligaste mån stödja landets jordbruk, borde avse även sockerbetsodlingen.

Såsom påvisats av 1929 års utredningsmän i sockerfrågan vore betodlingens uppehållande av mycket stor betydelse icke blott för jordbruket utan även för den talrika arbetarbefolkning, som av denna odling och den härpå grundade råsockerfabrikationen erhöle ett välbehövt tillskott till en oftast knapp försörjning. Erfarenheten från 1929 års delvis nedsatta betodling och råsockerfabrikation ådagalade, icke endast att ett stort antal av hithörande arbetare det året gått miste om arbetstillfällena å betfälten och i råsockerfabriker utan även att lönenivån för de med skötseln och upptagningen av betorna sysselsatta arbetarna sänkts. Även på andra områden, såsom exempelvis för de betfraktande järnvägarna, uppstode olägenheter vid nedsatt betodling. Det framstode därför såsom en angelägenhet av stor vikt, att sockerbetsodlingens uppehållande må kunna tryggas. Denna fråga måste i övrigt i år i än högre grad än förra året ses ur synpunkten av de svårigheter, varmed jordbruket hade att kämpa, och att statens ingripande utgjorde ett led bland de övriga åtgärder, som vore påkallade för jordbruksnäringens stödjan- de. Härvid må tillika framhållas, såsom jämväl av utredningsmännen vitsordats, hurusom de dåliga tiderna blivit särskilt kännbara bland annat i de sockerbetsodlande områdena i landet. Ett tryggande av sockerbetsodlingen syntes lämpligast kunna ske genom en förbättring av betpriset, vilket under nuvarande situation, enligt departementschefens uppfattning, icke kunde åstadkommas utan statens medverkan.

Det förbättrade sockerbetspris, som ifrågasatts i utredningsmännens skrivelse, utgjorde 2 kronor 80 öre per deciton sextonprocentiga betor från den s. k. senare arealdelen av odlarnas betareal. Detta pris skulle emellertid, genom sockerbolagens insats till betfrakternas nedbringande, kunna — på sätt utredningsmännen anfört — reduceras till 2 kronor 70

öre. Därvid hade förutsatts, att betor från den första halvdelen av den tecknade betarealen fortfarande skulle betalas enligt kontraktet. Skulle, såsom fallet bleve vid en tullhöjning, en förbättring uppnås i priset å betor även från den första halvdelen av arealen, hade utredningsmännen efter överläggningar med styrelsen för Skånes betodlars centralförening beräknat, att sistnämnda merpris skulle avräknas från det förut nämnda priset av 2 kronor 70 öre för betor från den senare arealdelen, varvid detta pris vid en tullförhöjning av 3 öre per kilogram skulle utgöra 2 kronor 55 öre. Ehuru departementschefen icke ansett sig böra vidtaga ändring av de sålunda ifrågasatta grunderna för betprisets förbättring, vilka närmast torde hava tillkommit med tanke på odlingsförhållandena i Skåne, ville han dock framhålla, att denna prisförbättring syntes — icke minst med hänsyn till de mellansvenska odlarna — vara det minimum, som erfordrades för att förhindra inskränkning i den enligt odlingskontrakten tecknade betarealen, vilket enligt departementschefens mening syntes böra eftersträvas.

Rörande *formen* för en stödaktion har departementschefen anfört följande:

»Vad sedan angår den form, varunder ett statligt stöd åt 1930 års betodling bör givas, synes mig vad som framkommit vid den ävägabragta nya utredningen i sockerfrågan icke giva anledning till ett frångående från min sida av den ståndpunkt jag intog förra året. Jag vill sålunda även nu förorda en viss tillfällig höjning av tullsatsen å raffinerat socker. Den sänkning, som sedan föregående år skett i sockerpriset, synes än ytterligare minska de anmärkta olägenheterna mot en dylik åtgärd. Även efter genomförandet av den för betprisförbättringen erforderliga tullhöjningen, 3 öre per kilogram raffinad, måste sockerpriset betecknas såsom mycket billigt och höjningen så måttlig, att det enligt min mening icke med fog kan sägas, att konsumenterna härigenom få vidkännas märkbar olägenhet. Vidare vill jag erinra därom att, när andra europeiska betodlande länder i nuvarande bekymmersamma läge för sockerbetsodlingen gått att lämna denna sitt stöd, detta i regel skett i form av förstärkt tullskydd.»

Beträffande de särskilda detaljregler, som borde tillämpas vid sockerbetsprisets förbättring 1930 genom den i propositionen ifrågasatta tullhöjningen, har departementschefen angivit dessa regler sålunda:

1) Det förutsattes, att tullsatsen å socker under tulltaxenummer 120 (stat. nr 285—287) snarast möjligt och senast den 11 mars 1930 höjes till 13 kronor för 100 kilogram och att denna tullsats blir gällande minst till den 1 februari 1931, samt att tullsatserna å övriga sockerfabrikat under denna tid icke ändras.

2) Genom tullhöjningen antages vederbörande sockerbolags priskurantpris å socker kunna höjas med 3 öre per kilogram, därifrån dock avgår den rabatt, som tillkommer grosshandlarna, beräknad till 4 procent. Bolagets merinkomst på grund av tullhöjningen under den period, som enligt betodlingskontrakten ligger till grund för regleringen av 1930 års sockerbetspris, kommer således att utgöra 2.88 öre för varje kilogram socker, som sålts under tiden från tullhöjningens ikraftträdande till sagda periods slut. Av denna merinkomst går på grund av kontraktet en del till odlarna genom förhöjt pris å samtliga till kampanjen 1930/1931 levererade betor.

Återstoden av merinkomsten skall av bolaget enligt här nedan under 3)—7) angivna grunder utbetalas såsom tilläggspris för viss del av de betor, som odlas 1930 och levereras under kampanjen 1930/1931, eller, i den mån den ej härför åtgår, redovisas och inlevereras till statsverket.

3) För odlare, som före 1930 tecknat flerårigt betodlingskontrakt och jämlikt detta 1930 odlar betor på större areal än 50 procent av den i kontraktet ursprungligen angivna, delas den odlade arealen i två delar, varav den ena, benämnd pristilläggsarealen, omfattar den areal, som överstiger 50 men ej 110 procent av den i kontraktet ursprungligen tecknade.

4) För i mom. 3 avsedd odlare, som 1928 eller 1929 odlat betor på större areal än 110 procent av den i kontraktet ursprungligen tecknade, ökas pristilläggsarealen med hälften av den 1930 odlade areal, som ligger mellan 110 procent av den på kontraktet ursprungligen tecknade arealen och hans högsta areal under 1928 eller 1929.

5) För odlare, som 1927, 1928 eller 1929 odlat betor enligt ettårigt kontrakt, räknas hälften av hans 1930 odlade areal såsom pristilläggsareal, med iakttagande dock att i detta mom. nämnd pristilläggsareal icke må överstiga 50 procent av den högsta areal, han odlat 1927, 1928 eller 1929.

6) Den av odlaren levererade betkvantiteten fördelas på pristilläggsarealen och odlarens övriga betareal i förhållande till dessas storlek.

7) För betor från pristilläggsarealen erhåller odlaren utöver kontraktspriset tilläggspris, uträknat på så sätt, att den i sista punkten i mom. 2) här ovan angivna återstoden av bolagets merinkomst utslås å samtliga under kampanjen 1930/1931 inköpta betor från pristilläggsarealerna med lika belopp per 100 kilogram av dessa betor, därvid dock skall iakttagas, att tilläggspriset ej må vara högre än att detsamma tillhoppa med grundpriset enligt kontraktet för 100 kilogram sextonprocentiga sockerbetor utgör 2 kronor och 55 öre.¹ Detta tilläggspris utbetalas vid den i odlingskontraktet omnämnda slutregleringen av betpriset.

8) Redovisning till statsverket rörande den i mom. 2) här ovan avsedda merinkomsten skall ske senast den 15 mars 1931, då även statsverket eventuellt tillkommande överskott skall av bolaget inlevereras.

Gäller tullhöjningen även efter den 31 januari 1931, skall återstoden av bolagets därigenom uppkomna merinkomst, beräknad enligt grunder som i mom. 2) här ovan sägs angående beräkning av där omförmälda återstod, redovisas och inlevereras till statsverket i den ordning, Kungl. Maj:t bestämmer.

Kungl. Maj:t utfärdar nödiga bestämmelser angående kontrollering av i detta moment avsedda redovisningars riktighet, och vederbörande sockerbolag är pliktigt tillhandahålla allt det material, som är erforderligt för kontrollens verkställande.

I de likalydande motionerna I: 236 av herrar Elof Andersson och Leander samt II: 393 av herr Jeppsson m. fl. utvecklas i motiveringen de skäl, som föranlett dessa motionärer att *dels* yrka avslag på Kungl. Maj:ts förslag om höjd sockertull och *dels* hemställa om särskilt anslag till den svenska sockerbetsodlingens uppehållande under 1930. Av nu nämnda motivering inhämtas bland annat följande.

De likalydande motionerna av herrar Elof Andersson och Leander samt av herr Jeppsson m. fl.

¹ Beträffande Mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolag har här tillagts: »eller det lägre pris som Svenska sockerfabriksaktiebolaget kan komma att betala».

Att ur de vid propositionen fogade utredningarna få någon fullt säker hållpunkt för bedömning av världsmarknaden för socker i framtiden hade icke varit möjligt. Det torde för övrigt ligga i sakens natur, att det härutinnan vore ogörligt att med bestämdhet förutsäga den kommande utvecklingen, gällande detta icke minst i avseende å prisbildningen. Denna bestämdes icke blott av produktionens och konsumtionens framtida utveckling och inbördes förhållande, utan därjämte påverkades den fria världsmarknaden för socker i hög grad av den mångfald av understöds- och skyddsåtgärder och andra handelspolitiska anordningar, som olika stater företaga. Den tillgängliga utredningen gäve emellertid vid handen, att det icke syntes uteslutet, att såväl den svenska betodlingen som den svenska sockerindustrin ägde förutsättningar för fortsatt bestånd, men att denna näring här i Sverige, liksom i andra betodlande länder, för närvarande vore utsatt för en mycket hård påfrestning. Med hänsyn härtill och då såsom framhölls och belystes i sockersakkunnigas utredning, sockerbetsodlingens uppehållande vore av mycket stor betydelse för jordbruket, för beredande av arbetstillfällen m. m., vore det ett allmänt intresse att förhindra odlingens bortfallande eller dess väsentliga nedgång. I avvaktan på händelsernas utveckling på världsmarknaden vore det därför befogat, att statsmakterna lämnade visst ytterligare stöd åt denna näringsgren. Dylik stödaktion borde emellertid hava tillfällig karaktär, d. v. s. lämnas tillsvidare endast för ett år, och samtidigt borde förhållandenas utveckling noga följas. Beträffande understödets omfattning kunde motionärerna i huvudsak ansluta sig till vad som i sockersakkunnigas utredning anförts om såväl betprisets höjd som de arealer, som borde få ifrågakomma till understöd.

Vad anginge understödsformen hade sockersakkunniga utformt tre olika linjer, av vilka Kungl. Maj:ts valt tullhöjningslinjen. Detta senare förslag kunde motionärerna ej biträda. De skäl, som talade mot tullhöjning å socker, hade utförligt angivits bland annat i sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottets utlåtande nr 1 vid förra riksdagen. Sockernäringsen åtnjöt redan nu ett högt tullskydd. Om det ansåges lämpligt och nödvändigt att i rådande situation genom statens ingripande bereda betodlarna en förbättring i betpriset, torde de härför erforderliga medlen icke böra uttagas genom en allmän konsumtionsbeskattning. För övrigt borde bemärkas, att tullhöjningslinjen uppenbarligen vore den minst praktiska och ändamålsenliga av de ifrågasatta tre linjerna. Den medförde spekulationer för handeln vid tullhöjningens ikraftträdande och borttagande. Den nödvändiggjorde för säkerställande av visst betpris uttagande från konsumenterna av så stort belopp, att en betydande marginal i många situationer kunde framkomma. För betodlarna och sockerindustrin medförde tullhöjningen inga som helst företräden framför subventionslinjerna. Kontrollen över medlens rätta användning bleve mest tyngande och omständlig vid tullhöjningslinjen, ty här tillkomme jämväl kontroll rörande den myckenhet socker, som industrien försälde. Från de hörda myndigheterna hade i stort sett intet nämnvärt stöd givits åt förslaget med tullhöjning. Vad beträffar valet mellan de två subventionslinjerna (tullfrihet å viss mängd råsocker och direkt anslag), vore den senare formen att föredraga. Den samlade också vid föregående års riksdag omkring sig en majoritet inom sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottet och en stark minoritet i riksdagen.

I den av herr Pålsson väckta motionen I:244 har yrkandet om viss tullfri införsel av råsocker motiverats på i huvudsak följande sätt.

Herr Pålssons motion.

I Kungl. Maj:ts proposition hade upptagits i huvudsak samma förslag som i fjolårets proposition, nämligen höjning av raffinadtullen. Den nya linjen med lindring i tullbeskattningen å råsocker vore kanske att föredraga. Åtskilliga skäl härför hade anförts av sockersakkunniga. Vidare kunde till stöd härför anföras följande. När, såsom här vore fallet, den inhemska sockerproduktionen åtnjöte skyddet av en viss tull, syntes en naturlig och enkel form vara, att den ytterligare uppoffring för ändamålet, som staten vore villig göra, skedde genom att staten helt eller delvis avstode från utkrävande av ifrågasatt tull. Än starkare framträdde detta skäl, om, såsom här måste anses vara fallet, denna tull icke tillkommit i syfte att bereda staten inkomst, ty råsockertullen måste anses hava tillkommit uteslutande i skyddssyfte. Beskattningslindringar utan att konsumentpriset därav berördes hade även tidigare givits för att bereda näringar ett stöd. Så skedde t. ex. under flera år, då betpriset förbättrades tack vare, att sockerindustrien erhöi lindring i erläggande av sockeraccisen enbart i syfte att stödja betodlingen. På intet annat sätt torde heller den tillfälliga karaktär, som det ifrågasatta stödet enstämmigt borde få, komma till tydligare uttryck än därigenom, att staten för visst fall beviljade sådan licens, varom här vore fråga. För betodlingen torde denna linje vara lika förmånlig som de övriga, vartill komme att kontrollen från statens sida bleve enklare än vid tullhöjningslinjen. I fråga om reglerna för betprisets förbättring vid lindring i tullbeskattningen å råsocker torde de av sockersakkunniga härom å sid *13 och *14 angivna grunder kunna tillämpas. Den kvantitet råsocker, som skulle tullfritt få införas av sockerbolagen, hade av sockersakkunniga angivits till *förslagsvis* 40.000 kronor ton för Svenska sockerfabriksaktiebolaget och 4 000 ton för Mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolag eller tillhopa 44 000 ton. För erhållande av tillräcklig säkerhet för betprisförbättringen enligt ifrågasatta regler torde möjlighet dock böra finnas att, i mån av behov, få denna kvantitet höjd till 60.000 ton. Beviljandet av de erforderliga licenserna borde ankomma på Kungl. Maj:t.

I motiveringen till de likalydande motionerna I:238 av herr Löfvander m. fl. och II:396 av herr Heiding m. fl. framhålls i huvudsak följande.

De likalydande motionerna av herr Löfvander m. fl. och herr Heiding m. fl.

Att uppehålla betodlingen vid den kontrakterade arealen borde vara stödaktionens syftemål. Av den utredning, som bifogats propositionen, framginge med stor tydlighet, att inskränkning av sockerbetsodlingen medförde olägenheter av synnerligt stor ekonomisk räckvidd för den talrika befolkningsgrupp, som vore beroende av densamma för sin utkomst, särskilt i form av minskad arbetsförtjänst av olika slag. Man borde icke heller bortse från betydelsen av sockerbetsodlingens uppehållande med hänsyn till det allmänna krisläget inom jordbruksnäringen. Det torde emellertid vara mycket tvivelaktigt, huruvida den prisförhöjning, som skulle erhållas enligt i propositionen angivna grunder, vore tillräcklig för att åstadkomma odling i normal utsträckning. Det sockerbetspris, som utredningsmännen ansett erforderligt för andra halvdelen av odlarnas betareal, skulle sedan fraktbidraget frändragits utgöra 2 kronor 70 öre per 100 kilogram. Härifrån hade så dragits den prisförbättring, som au-

14 Sammansatt bevillnings- och jordbruksutskotts utlåtande Nr 1.

tomatiskt fölle på första halvdelen, varigenom betpriset reducerades till 2 kronor 55 öre per 100 kilogram, vilket dessutom fixerats såsom maximum. Skulle sockerpriset ytterligare sjunka, funnes ingen bestämmelse, som hindrade att betpriset komme att ligga betydligt lägre än som vid beräkningarna ansetts antagligt. Följden härav kunde bliva, att även odlingen på pristilläggsarealen komme att medföra avsevärd förlust, och ju mera som odlades utöver den obligatoriska halvdelen, desto större bleve förlusten. Att förlusten per arealenhet bleve ännu större för den första halvdelen än för den senare, kunde ju vid dylikt förhållande ej heller stimulera till ökad odling. För att med någon grad av sannolikhet kunna påräkna sockerbetsodling i normal omfattning torde det vara nödvändigt att garantera ett visst pris för betskörden från hela den kontraktsevenligt odlade arealen. Enligt direktör Nannesons beräkning av sockerbetsodlingens antagliga produktionskostnader skulle dessa för närvarande uppgå till 2 kronor 77 öre för deciton betor. Då mellertid normalsockerhalten upptagits till 17.2 procent och ersättningen beräknas efter 16 procent, motsvarade detta ett pris av 2 kronor 65 öre för sextonprocentiga betor. En jämförande kostnadsberäkning för sådan odling, som kunde tänkas konkurrera med sockerbetsodling, gäve till resultat, att jämbördighet mellan dylik odling och sockerbetsodling skulle ernås, om för sockerbetor med normal sockerhalt betalades 2 kronor 62 öre per deciton, motsvarande ett pris av 2 kronor 50 öre per deciton betor med 16 procent sockerhalt. Ville man söka få till stånd sockerbetsodling i ungefärligen samma omfattning, som stipulerades i gällande kontrakt, syntes ett betpris motsvarande denna jämförande kostnadsberäkning eller helst något överstigande densamma böra garanteras. Detta skulle icke utgöra något ståndpunktstagande till frågan, huruvida betodlarna av billighets-skäl borde i viss utsträckning hållas skadeslösa för den starka nedgång i sockerpriset, som icke kunde förutses vid den tidpunkt, då femårskontrakten slötes, utan endast innebära en åtgärd till förhindrande av de rubbningar, som åtföljde en större inskränkning av sockerbetsodlingen. Av dessa skäl föresloge motionärerna sådan ändring av Kungl. Maj:ts förslag, att odlarna garanterades ett minimipris av 2 kronor 50 öre per 100 kilogram betor med 16 procent sockerhalt från hela den kontraktsevenligt odlade arealen, oberäknat det av sockerbolagen utfästa fraktbidraget. För varje odlare borde såsom villkor för erhållande av detta minimipris uppställas fordran, att odling skedde på hela den kontrakterade arealen, för vars beräkning de bestämmelser, som angäves i Kungl. Maj:ts proposition, torde böra gälla. 1929 års sockersakkunniga hade för innevarande regleringsperiod förslagsvis räknat med ett betpris för kommande kampanj av 2 kronor 15 öre per deciton betor med en sockerhalt av 16 procent, därest intet statsingripande skedde, vilken beräkning grundats på ett genomsnittligt krossmelispris av 34 à 35 öre. Enligt vårt förslag skulle alltså behövas ett tillskott av 35 öre per deciton. Vid en odling av samma omfattning som år 1928 eller cirka 42,000 hektar och en medelskörd av 27.8 ton per hektar gjorde detta i runt tal 4,100,000 kronor, som det skulle vara erforderligt att ställa till förfogande. Om sättet för dessa medels anskaffning yttrade sig icke motionärerna. Det torde kunna ske såsom i propositionen föreslagits genom erforderlig tullhöjning å raffinerat socker, genom anvisande av ett direkt anslag eller genom en kombination av båda dessa linjer.

Det i herr Skölds m. fl. motion (II:395) framställda yrkandet har motiverats i huvudsak sålunda. *Herr Skölds
m. fl. motion.*

Upprätthållandet av en sockerbetsodling inom landet vore givetvis icke ett samhällsintresse under alla förhållanden. En dylik odling vore i det långa loppet endast till samhällets nytta, om den bure sig själv. I den mån den skulle upprätthållas genom samhälleligt stöd i en eller annan form, bleve den en börda för folkhushållet. Men statsmakterna kunde försättas i tvångslägen, där en näring måste upprätthållas medelst stats-hjälp, ehuru den icke bure sig och icke syntes komma att i framtiden bära sig. I detta läge hade de svenska statsmakterna befunnit sig i många år, vad beträffade sockerproduktion och sockerbetsodling. Genom en förvänd tull- och skattepolitik i gängna tider hade i landet uppkommit en sockerindustri och en sockerbetsodling, som icke någonsin kunnat existera utan ett mycket betydande tullskydd. Detta tillstånd hade statsmakterna låtit äga fortbestånd icke minst med hänsyn till de vittgående sociala rubbningar en förändring skulle medföra. Men i det ögonblick, då det förutvarande tullskyddet icke längre ansåges tillräckligt för betodlingens upprätthållande utan ytterligare statshjälp påkallades, måste givetvis hela frågan om sockerindustriens och sockerbetsodlingens vara eller icke vara göras till föremål för ett allvarligt övervägande. Skulle verklig sannolikhet föreligga för att det nu förefintliga läget komme att fortbestå för en överskådlig framtid, torde meningarna icke kunna vara delade därom, att en avveckling måste ske.

Några säkra hållpunkter för ett bedömande av det framtida läget för sockerindustri och betodling gäve icke det i propositionen framlagda materialet. De av regeringen anlitade sakkunniga ansåge visserligen, att en ljusning inträtt så tillvida som sockerkonsumtionen vore i ständigt stigande, varav borde följa, att det nu föreliggande produktionsöverskottet snart kunde absorberas och stabilitet uppnås i priserna. Men om dessa förhoppningar verkligen komme att infrias, berodde givetvis på, om produktionsvolymen förbleve konstant. Skulle rörsockerproduktionen erbjuda möjligheter dels till en mera genomgripande rationalisering med därav följande förbilligad produktion och dels till ytterligare expansion, skötes tydligen hoppet om en åtstramning på sockermarknaden ut i en ännu mera oviss framtid. Några bevis på att rörsockerproduktionen saknade dylika utvecklingsmöjligheter kunde icke presteras. Följaktligen tedde sig läget fortfarande föga hoppingivande. Vad som i år liksom i fjol utgjorde det starkaste stödet för tron på en åtstramning, vore sannolikheten för att de stora sockerproducerande länderna tröttnade på konkurrenskriget och sökte sig fram på överenskommelsens och produktionsbegränsningens väg. Såsom bekant hade Kuba sedan länge inriktat sina ansträngningar åt det hållet, medan Java ställt sig avvisande. I samband med att chefen för den javanesiska sockertrusten nyligen avgått, hade emellertid rykten framkommit, att detta skulle innebära en mera förhandlingsvillig inriktning från Javas sida. Men någon som helst visshet, om vad som kunde komma att ske, funnes givetvis icke.

Den svenska sockerindustriens och den svenska sockerbetsodlingens framtidsutsikter tedde sig följaktligen i hög grad ovissa. Det vore därför förenat med svårigheter att avgöra, vilken väg statsmakterna borde välja för sin politik i sockerfrågan. Meningarna kunde otvivelaktigt vara delade. Man kunde fråga sig, om det icke i ett ovisst läge vore skäligt, att staten trädde hjälpande till för att hålla den svenska sockernä-

ringen uppe tills visshet skapas. Men å andra sidan kunde däremot invändas, att en dylik ovisshet kunde komma att räckta under så lång tid framåt, att fara uppstode för att näringen så anpassade sig efter statshjälpen, att denna till sist finge en permanent natur, vilket skulle betyda att landets näringsliv fått ytterligare en ny börda att bära. Det hade givetvis därför varit bäst, om större klarhet kunnat skapas över läget. Motionärerna hade föreslagit vid föregående års riksdag, att en ingående utredning skulle företagas i detta avseende. En utredning hade även skett, men såsom redan nämnts hade någon större klarhet icke därigenom vunnits. Det torde därför vara till föga gagn att ännu en gång påfordra en dylik utredning. Den enda utvägen torde vara att räkna med det förhandenvarande läget. I denna situation förefölle det, som om de starkaste skälen talade för att man inriktade sig för en avveckling.

Frågan uppkomme nu, om statsmakterna skulle låta denna avveckling ske på grund av de ekonomiska förhållandenas egen inverkan eller om från statens sida en reglering av avvecklingen borde ske. På grund av att några åtgärder icke vidtagits av förra årets riksdag för sockerbetsodlingens upprätthållande, hade otvivelaktigt en avveckling enligt den förstnämnda linjen redan påbörjats. 1929 års betodling torde ha utgjort allenast 70 procent av betodlingen under 1927. På grund av de uppsägningar av betareal, som redan skett, och då dessutom betodlare ansökt om att bli helt befriade från skyldighet att odla sockerbeter i fråga om en areal på cirka 6,000 hektar, kunde det inträffa, att, om statsåtgärder icke vidtoges, betodlingen under 1930 komme att sjunka ner till mindre än hälften av 1927 års odling. Troligen skulle väl då 1931 komma att bli det sista år, då någon sockerbetsodling att tala om skulle komma att existera här i landet.

En avveckling i så rask takt komme att ha sådana sociala verkningar, att staten icke kunde undandraga sig att ingripa för att mildra övergången. Genom odlingsinskränkningen 1929 torde den befolkning, som plögade sysselsättas med betskötsel, ha gått förlustig bortemot tre miljoner kronors arbetsinkomst. Med hänsyn till att denna arbetskraft till största delen utgjordes av kvinnor, barn och äldre personer i de betodlande trakterna samt av småbrukare och backstugusittare från norra Skånes skogsbygder, Blekinge och Småland jämte deras familjemedlemmar, låge det i sakens natur, att det förlorade arbetet endast ytterligt långsamt kunde bli ersatt med annat. Odlingsinskränkningen 1929 hade vållat dessa människor ett stort avbräck i deras möjligheter att existera. En fortsatt inskränkning i hastigt tempo komme givetvis att leda till ett betydligt mera utbredd nödläge. På grund härutav borde staten träda hjälpande emellan för att trygga en mjukare övergång. Detta borde kunna ske därigenom, att staten medverkade till att betodling komme att äga rum under t. ex. sex år framåt med en för varje år sakta sjunkande areal. Om staten vidtog åtgärder för att en betodling, som omfattade 90 procent av den 1927 tecknade arealen, komme till stånd under 1930, skulle sockerbetsarealen med en årlig minskning av 10 procent år 1935 ha nedgått till 40 procent av den 1927 tecknade. Sedan arealen nedgått i denna utsträckning, torde sockerbetsodlingens ekonomiska och sociala betydelse förminskats så, att ytterligare åtgärder icke mera borde ifrågakomma från statens sida. Genom en sådan successiv avveckling skapades större möjligheter för de i betodlingen och sockerindustrien anställda att anpassa sig efter det nya läget och söka sig över till andra

verksamhetsområden. Genom den nu skisserade avvecklingen i sakta tempo vunnes även den fördelen, att under en relativt lång övergång en så stor betodling komme att finnas inom landet, att för det fall en sådan förändring inträdde på sockermarknaden att bättre förutsättningar för sockerbetsodling komme att föreligga, detta nya läge utan vidare kunde utnyttjas.

Beträffande det sätt, varpå staten borde ingripa till säkerställande av den föreslagna sockerbetsodlingen under 1930, borde detta ske genom garanterandet av ett skäligt pris på den del av den eftersträfvade odlingen, som låge över den areal, odlarna enligt sina kontrakt vore skyldiga att under alla förhållanden odla. Som ett lämpligt pris för den garanterade odlingen anslöte motionärerna sig till det i ovannämnda proposition föreslagna eller 2 kronor 70 öre per deciton. Detta pris kunde visserligen synas för högt med hänsyn till de sänkta produktionskostnaderna och till de av sockerbolagen i utsikt ställda fraktbidragen. Men då motionärerna hölle före, att ett garanterat betpris åt betodlarna måste föra med sig ett garanterat pris för betskötseln, och därför hemställde, att statsmakterna i samband med garanterandet av betpriset förutsatte, att betodlare, som för betornas sommarskötsel och upptagning använde lejd arbetskraft, icke för detta arbete utgäve en lägre ersättning, än vad som för dylikt arbete varit i orten gängse under 1927 och 1928, borde ett garanterat betpris av 2 kronor 70 öre per deciton icke anses för högt.

I fråga om den form, vari staten skulle medverka, vore en tullförhöjning icke lämplig, utan i stället borde det för det garanterade betpriset behöfliga beloppet i vanlig ordning ställas till förfogande såsom ett anslag under riksstatens nionde huvudtitel. I det vid propositionen fogade sakkunnigeutlåtandet hade beräknats, att för en sådan subvention åt sockerbetsodlingen, som den här föreslagits, skulle behövas ett belopp av 3,800,000 kronor, under förutsättning att det garanterade priset skulle gälla för 50 procent av den 1927 kontrakterade arealen. Då motionärernas förevarande förslag endast avsåge 40 procent av sistnämnda areal, torde härför endast erfordras $\frac{4}{5}$ av nyssnämnda belopp eller i runt tal 3,000,000 kronor.

Vidkommande slutligen frågan om de närmare grunderna för den föreslagna subventionen torde de av sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottet i dess utlåtande nr 1 vid fjolårets riksdag föreslagna bestämmelserna i tillämpliga delar kunna tjäna till ledning.

Det i herr Herous m. fl. motion (II: 402) framställda yrkandet om avslag på propositionen har motiverats med bland annat följande.

*Herr Herous
m. fl. motion.*

Av stort intresse hade varit, att också den frågan upptagits: hur verkade nu utgående tullskydd för landets jordbrukare i dess helhet, hur betungande vore nuvarande sockertullen för arbetarna och bönderna, d. v. s. huvudmassan av mindre bärkraftiga konsumenter? Hur mycket av »arbetsförtjänsterna» betalades redan nu av konsumenterna genom den fördyring av sockret, som skedde genom sockertullen?

När regeringen vid fjolårets riksdag begärde 3 öres förhöjning av sockertullen, sökte den bryta motståndet mot en sådan politik genom att framhålla åtgärdernas provisoriska karaktär. Man skulle ge en tillfällig uppmuntran åt sockerbetsodlingen, i avvaktan på ett bättre bedömande av frågan om den svenska betodlingens möjligheter att uthärda konkurrensen från de rörsockerproducerande länderna. Åtgärdernas tillfälliga

karaktär betonades jämväl av utskottet, som förordade subvention, och av vissa reservanter, som understödde regeringens förslag. Subventionslinjens förespråkare betonade den »tillfälliga karaktären» med hänsyn till begärd utredning angående sockerproduktionens allmänna läge och försättningar. Den nu föreliggande utredningen hade gett material, som låge till grund för regeringens förnyade förslag om »tillfällig» tre öres förhöjning av sockertullen. Detta material gäve ingen anledning antaga, att betodlingen i Sverige skulle ha möjligheter att uthärda konkurrens med andra länder, som hade gynnsammare möjligheter för produktion av socker. Man hade ingen anledning antaga, att »sockerkrisen vore av övergående natur», att »tullskyddet kunde bli tillfälligt», utan att dylika antydningar eller löften nu som i fjol vore svepskäl, och att således vad som föreslås komme att bli inledningen till en varaktig åtgärd.

Sockersakkunniga påvisade, att »osedvanligt lågt världsmarknadspris å socker har medfört, att det svenska sockerpriset och till följd härav jämväl det svenska betpriset blivit synnerligen låga». Sedan början av 1927 hade priset å 1 kilogram krossad melis nedgått från 38—40 öre till 30—34 öre vid början av 1928 samt till 25 öre den 9 januari 1929, samt i februari 1930 till 22 öre! Alltså: hur förklara att en tull av 10 öre vore nödvändig 1927 med ett pris av 40 öre, men att 13 öre skulle räcka till 1930 vid ett pris av 22 öre per kilogram? Tydligt vore, att tullvännerna i varje situation sökte grabba åt sig så mycket understöd som de kunde åstadkomma. När man gjorde aktionen om förhöjd sockertull till en fråga om »hjälp åt det betryckta jordbruket», så vore detta politiskt falskspel i högsta grad. Huvudparten av landets jordbrukare kunde aldrig gagnas, utan utsöges, av sockertullen. »Skydd» finge högst 21,000 betodlare, varav ensamt i Skåne 15,000, fördyring av sina omkostnader finge cirka 400,000 jordbrukare. Som skyddsåtgärd för jordbruket karakteriserades saken av att endast åtta tiondels procent av åkerarealen i landet normalt upptoges av betodling.

Svenska staten hade sedan 1907 genom sockertullen, och därmed genom fördyring över världsmarknadspriset å socker, plockat ur befolkningens portmonnär ungefär fyra hundra miljoner kronor. Härav hade $\frac{1}{4}$ gått till statskassan. På denna tid hade sockernäringen inklusive betodlingen mottagit cirka 300 miljoner kronor i »skydd», och dessa summor hade avpressats arbetarna och bönderna. Man hade skyddat jordbrukarna på landets bästa brukningsdelar och tagit från dem, som i första hand — om någon — bort ha understöd: brukarna på de karga tegarna i de fattiga landsändarna. Om jordbruket vore i betryckt läge i betodlingsdistrikten, måste förhållandena vara ännu svårare för jordbruket i andra orter i Sverige. Utan att motionärerna ställde sig avvisande till lämpliga anslag för jordbruket, måste de uppträda som motståndare till det system, som hittills tillämpats, d. v. s. att man understödde de jordbruk, som bäst borde klara sig utan detta understöd. Allrahelst som för detta måste bidraga de, som hade ännu sämre förhållanden.

Rapporterna från vissa mellansvenska och än mer norrländska socknar talade om i allra högsta grad nödlidande jordbrukare. Torparna och småbrukarna, arrendatorerna i flertalet norrländska orter trycktes oerhört svårt av fattigdom och vore fruktansvärt skuldsatta. För räntors och skatters betalande vore de beroende av den inkomst, som kunde erhållas vid skogs- och flottningsarbeten. På grund av förminskade arbetstillfällen utebleve ofta den behöfliga inkomsten. Det funnes otaliga

exempel på huru dessa proletära jordbruksgrupper finge sälja häst, kor eller inventarier för att klara skatterna. Dessa jordbrukare kunde ofta icke avvinna jorden mera i bruttoinkomst per hektar än den summa, som genom tullunderstöd getts åt betodlarna. Kunde det då vara rimligt att riksdagen ytterligare skulle fördyra levnadskostnaderna för dessa fattiga jordbrukare för att gynna jordägarna i betodlingsdistrikten utöver vad som redan skett? De jordbrukare, som icke hade tullskyddade varor att sälja, finge avyttra sina produkter till världsmarknadspriser. De kunde därför rimligtvis begära att få köpa sina nödvändighetsvaror utan den fördyring, som skedde bakom tullmurarna.

Även ur synpunkten om betodlingens ytterligare uppmuntran för beredande av arbetsförtjänster vore regeringens förslag lika hopplöst oriktigt. Även om man förstått att mobilisera vissa arbetare i betodlingsdistrikten till rörande vittnesbörd för begärda hjälpaktion, så vore dock den åtgärd, som föreslås, stridande mot arbetarnas och arbetande bönders verkliga intressen. Det vore förklarligt att befolkningsgrupper, som på grund av kapitalismens utveckling stode inför hotande arbetslöshet, kunde ge omdömen sådana som de, som refererats i bilagan till kungl. prop. Men för det första: detta vore föga smickrande omdömen om den allmänna arbetslöshetspolitik, som förts här i landet. För det andra: påvisades vid fjolårets debatt om ytterligare stöd åt sockerproduktionen, att arbetsinkomsten vid betodlingen och arbetslönerna vid råsockerfabrikerna uppginge till 16 miljoner kronor och att nuvarande sockertull betydde en brandskattning per år av 20 miljoner kronor, varav 15—16 miljoner kronor komme sockerproduktionen till godo. Att alltså den summa, som utpressades genom tullskyddet, motsvarade hela arbetsförtjänsten samt den icke dåliga vinst, som sockerfabrikerna gäve åt sina innehavare. Tre öres ytterligare förhöjning vore liktydigt med att man skulle utpressa ytterligare 6 miljoner kronor utöver redan betalda arbetslöner och sockerkapitalisternas vinst. För det tredje vore det uppenbart, att även om sockerbetsodlingen nedlades, så komme icke landets bästa jord att ligga obrukad eller råsockerfabrikationen att upphöra. När betodlingen 1926 inskränktes att omfatta endast 4,117 hektar, d. v. s. 9—10:de delen av normal odling, så bleve därav icke de fruktansvärda konsekvenser ifråga om arbetslöshet, som eljest i tullpropagandan brukade utmålas.

Regeringens egen undersökning visade, att det här vore fråga om en sak varom — på grund av den ekonomiska utvecklingen — kunde sägas »låt falla vad icke kan stå». Krisen i sockernäringen vore en kapitalistisk produktionskris. Dess grundorsak relativ överproduktion! Botemedel? Ökad konsumtion! Det botemedlet kunde kapitalismen ej ge, enär i dess utvecklingslinje låge sänkt levnadsstandard för massorna runt hela kapitalismens värld. Arbetarna och bönderna hade ingen anledning att låta lura sig till ytterligare upplappning av en produktion, vilken enligt tullivrarnas egna utsagor och undersökningens material, trots nuvarande rikliga understöd vore så dödsmärkt som den svenska sockerproduktionen.

Till stöd för yrkandet i herr Björnssons motion (I: 247) om skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan om viss utredning rörande sockerindustrien och tullsatserna å socker har anförts i huvudsak följande.

Herr Björnssons motion.

Den svenska sockerindustriens historia visade talrika exempel på huru dess utveckling i väsentlig grad bestämts av vidtagna ändringar i tull- och skattelagstiftningen. Här torde det vara tillräckligt att erinra om den koncentration av raffineringen, som blev en omedelbar följd av 1913 års riksdagsbeslut om ändring av dittills gällande sockertullar. Att sockerindustrien vid nu gällande tullagstiftning — såsom uppgivits i 1929 års sockersakkunnigas utredning — vore väl organiserad utgjorde under sådana förhållanden icke någon garanti för att den vore den bästa möjliga. Därför fordrades också, att de nu tillämpade tullsatserna från teknisk synpunkt vore de lämpligaste, vilket icke kunde anses ställt utanför varje tvivel.

Framför allt i Amerika men även i ett flertal av Europas länder hade man hunnit dithän, att man vid råsockerfabrikerna direkt framställde ett socker, vilket ifråga om renhet, färg och dylikt vore av synnerligen hög kvalitet. Dylikt socker, vilket hos oss brukade betecknas med namnet vitsocker, användes i dessa länder för de allra flesta konsumtionsändamål, under det att vi i Sverige förbrukade så gott som uteslutande raffinerat socker. Det torde finnas flera olika metoder att framställa vitsocker, och patenträttsinnehavarna till en dylik metod sökte för några år sedan genom Kungl. Maj:ts bemedling få sin metod prövad i Sverige. Av den då förda skriftväxlingen mellan sockerbolagen och kommerskollegium vet man, att bolagen sannolikt på fullgoda skäl avböjde anbudet att förvärva rätt till användande av ifrågavarande metod, men de visade också ett påfallande ringa intresse för raffinadprocessens förbigående överhuvudtaget.

Då det givetvis vore av stort intresse, att det hos oss förbrukade sockret framställdes så billigt som möjligt, då det därjämte knappast kunde antagas, att vårt folk skulle rata ett vitsocker, vilket för lekmannen tedde sig fullt likvärdigt med raffinad och vilket helt tillfredsställde amerikanarnas anspråk, syntes det vara av vikt, att man finge prövat, hurvida icke den svenska industriens ringa intresse för framställning av vitsocker berodde därpå, att tullskyddet för själva raffineringsprocessen vore för stort och därigenom bidroge till konserverande av en onödigt dyrbar fabriktionsmetod. Detta tullskydd bestämdes i första hand av skillnaden mellan tullsatserna för raffinad och råsocker, men det influerades ej oväsentligt av melasstullen, om denna såsom nu torde vara fallet, kunde utnyttjas. Då målsmän för jordbruket på senare tid med stor ihärdighet krävt melasstullens borttagande, krävde detta tullproblem självfallet så mycket större beaktande. Det kunde måhända ligga närmast till hands för den nu arbetande tullkommittén att upptaga detta spörsmål till undersökning, men då det här ej vore fråga om avvägningen av sockernäringsens tullskydd gentemot andra näringars utan fastmera om en sådan jämkning i det inbördes förhållandet mellan tullsatserna för sockerindustriens huvud- och biprodukter, att utvecklingen av denna industri till högsta möjliga effektivitet därigenom främjades, torde det i själva verket naturligen falla inom ramen för de sockersakkunnigas arbetsuppgifter.

Beträffande vidare frågan om råsockerfabrikernas förläggning syntes de sakkunniga hava kommit till den slutliga uppfattningen, att skäl för nedläggande av råsockerfabriker nu icke föreläge. Den omständigheten, att vissa råsockerfabriker »nu finnas» och att »även deras produktion vore behövlig för landets sockerbehov», kunde emellertid icke vara till-

räckligt skäl för deras bibehållande, så länge deras drift förutsatte såväl ordinarie som extraordinarie statsunderstöd. Om en råsockerfabrik vore förlagd till ett distrikt, där betodling knappast vid något tänkbart sockerpris vore lämpligare än annan växtodling, bleve statssubvention för betodlingens upprätthållande givetvis fullkomligt meningslös.

Om man därför, intill dess man bättre än nu kunde överblicka den inhemska sockerindustriens framtidsutsikter, vore beredd framför allt av sociala skäl att tillstyrka ett extra statsunderstöd för en begränsad odling, borde denna givetvis koncentreras till distrikt, där betodlingen hade goda naturliga förutsättningar. Även om man på sätt som herr Sköld m. fl. motionsvis föreslagit redan nu tänkte sig en målmedveten avveckling av betodlingen påbörjad, borde man enligt motionärens mening likaledes hellre verkställa en sådan avveckling genom successiv koncentration av betodlingen till allt bättre distrikt än genom en procentuellt likformig reduktion över hela odlingsområdet.

Den form för begränsning, som här rekommenderades och vilken väl såtillvida vore naturlig, som den skulle av sig själv inställa sig, ifall ett prisfall automatiskt finge ombesörja begränsningen, förutsatte helt naturligt, att nu gällande betodlingskontrakt försattes ur kraft och vidare, att man hade en noggrann kännedom om de olika betodlingsdistrikternas produktionsförhållande. Att nedläggandet provisoriskt eller permanent av ett antal råsockerfabriker för sockerbolagen kunde innebära en måhända betydande kapitalförlust, borde rimligen inte få vara avgörande skäl mot en nedläggning av den minst lönande betodlingen.

Av det nu anförda torde framgå, att en undersökning av här ovan berörda spörsmål kunde vara av stor betydelse för riksdagens ståndpunktstagande till frågan om fortsatt statsunderstöd åt den inhemska sockerindustrin.

För egen del vill utskottet inledningsvis erinra, att sockerbetsodlingen och sockerindustrin här i landet uppkommit och utvecklats under hägnet av ett starkt stöd från det allmännas sida. Denna näring åtnjuter alltjämt ett efter svenska förhållanden högt tullskydd. Genom sockertullen och melasstullen påläggas det svenska folkhushållet under nuvarande förhållanden en årlig kostnad av inemot 25 miljoner kronor. Härav tillgodokomma 7 à 8 miljoner kronor statskassan i form av tullinkomster samt återstoden sockerindustrin och betodlarna tillhopa. Det är emellertid klart, att betodlingen och sockerindustrin hava stor betydelse för jordbruket i vissa trakter av landet, för beredande av arbetstillfällen m. m.

Inför riksdagen föreligga nu förslag om ytterligare stöd åt sockerbetsodlingen. Såsom framgår av därvid förebragta utredningar råder nämligen för närvarande på grund av världsmarknadsläget ett synnerligen lågt sockerpris, vilket jämväl fått till följd, att det till de svenska odlarna utgående betpriset avsevärt nedgått. De i propositionen och flertalet motioner anförda motiven för ytterligare stöd åt betodlingen äro i det hänseendet samstämmiga, att särskilt avseende fästs vid frågans sociala sida, ehuru skiljaktiga uppfattningar kommit till uttryck rörande näringens framtidsutsikter i Sverige. Dessa betingas

Utskottet.

huvudsakligen av världsmarknadens kommande utveckling ävensom av den svenska betodlingens och sockerindustriens möjligheter att anpassa sig efter läget.

Utskottet har för sin del icke funnit det vara möjligt att med säkerhet bedöma den kommande utvecklingen av världsmarknaden för socker och därmed ej heller vår sockerbetsodlings förutsättningar sedda på längre sikt. I betraktande av världsmarknadslägets ovisshet och svårbedömlighet torde ett avgörande i sockerfrågan därför nu böra ske med hänsyn främst till den närvarande tidens kända förhållanden samt inskränkas att avse det innevarande årets odling. För 1930 års betodling har man anledning räkna med ett fortsatt lågt betpris och i likhet med under 1929 en till följd härav reducerad odling. Nackdelarna härav äro för en stor grupp människor så kännbara och allvarliga, icke minst med hänsyn till de bortfallande arbetstillfällena, att det i avvaktan på händelsernas utveckling och till förebyggande av allt för svåra rubbningar av social och ekonomisk art synes utskottet vara ett allmänt intresse, att staten genom medverkan till uppehållande 1930 av viss betodling söker lindra åsyftade olägenheter. Utskottet har därför funnit sig böra förorda visst ytterligare statligt stöd åt 1930 års betodling samtidigt som utskottet förutsätter, att sockerfrågan underkastas fortsatt undersökning.

Vad beträffar *formen för det ytterligare stödet åt betodlingen* kan utskottet icke förorda Kungl. Maj:ts förslag om höjning av raffinadtullen. Att genom provisorisk tulländring ernå en viss reglering av betpriset är icke en praktisk åtgärd. Genom tulländringarna möjliggöras spekulationer för handeln. En tullhöjning i syfte att förbättra det rörliga betpriset till viss bestämd höjd medför också, att odlarna, såsom fallet bliver vid lågt sockerpris, icke kunna garanteras ett bestämt minimipris för betor samt att konsumenterna få vidkännas större oppoffringar än den åsyftade prisförbättringen erfordrar.

I anslutning till vad som föreslagits i vissa av motionerna vill utskottet i stället förorda, att de för betprisförbättringen erforderliga medlen utgå från ett för ändamålet i riksstaten uppfört särskilt anslag. Genom att utgifterna för det extra stödet sålunda icke påläggas varans konsumtionspris skapas möjlighet att fördela utgifterna efter medborgarnas skatteförmåga, varjämte anslagsformen bereder statsmakterna tillfälle att mera noggrant överväga såväl understödets behövlighet som dess storlek.

I jämförelse med den i herr Pålssons motion föreslagna linjen med lindring i tullbeskattningen å råsocker har subvention genom direkt anslag den fördelen, att man härigenom klart och tydligt ser, vad stödanordningen kostar staten.

Det må uttryckligen betonas, att anordningen med tullhöjning, sådan den föreslagits i propositionen, icke har större förmåga än subventionen att skydda mot dumping eller annan utländsk konkurrens. Därest den i pro-

positionen ifrågasatta tullhöjningen bleve effektiv och alltså höjde inlandspriset å socker med 3 öre, får importören å ena sidan visserligen vidkännas 3 öre högre tullavgift men kan å andra sidan också uttaga 3 öre högre försäljningspris. Därest åter tullhöjningen icke bleve fullt effektiv, kommer tillverkaren av svenskt socker att lida avbräck i jämförelse med vad fallet bliver vid subventionsanordningen dels därigenom, att den i propositionen åsyftade automatiska prisförbättringen å betor från den första halvdelen icke till fullo inträder, och dels därigenom att sockerindustrien måste verkställa redovisning såsom om tullhöjningen varit fullt effektiv. Skulle någon skillnad förefinnas mellan tullhöjningens och subventionens förmåga att skänka den svenska sockerproduktionen skydd mot sockerimportens pristryckande inverkan, så vore skillnaden den, att subventionen giver ett säkrare stöd och tullhöjningen ett mera ovisst.

Rörande de närmare *villkoren för understödets utgående* och betprisets förbättring föreligga nu olika förslag. I omstående tabell göres en jämförelse rörande betpris och kostnader enligt de olika förslagen samt enligt det förslag, utskottet nu tillstyrker.

Enligt utskottets mening bör syftet med det tillfälliga stödet vara, att man icke minst av sociala skäl söker förebygga en alltför stark begränsning av betodlingen. Såsom villkor för åtnjutande av tilläggspris bör därför uppställas, att odlare under 1930 odlar betor å minst 70 procent av den ursprungligen kontrakterade arealen. Stödaktionen bör emellertid, med hänsyn till de ovissa framtidsutsikterna och vikten av att odlingen i görigaste mån bedrives å de härför mest lämpliga jordarna, läggas så, att den icke för närvarande uppmuntrar till odlingens utbredning utöver den kontrakterade arealen. Av sist anförda skäl bör tilläggspris icke få utgivas för överodling. Med hänsyn till ovan anförda synpunkter samt i anslutning till vad som föreslagits i motionerna av herr Löfvander m. fl. och herr Heidning m. fl. förordar utskottet, att betprisförbättringen utgår i form av ett lika stort pristilläggsbelopp för betor från hela arealen. Genom ett enhetligt betpris för hela arealen vinnes också den för framtida prisförhållanden betydelsefulla fördelen, att icke från det allmännas sida gives något stadfästande av ett i förhållande till de antagliga produktionskostnaderna så högt betpris, som det i propositionen för betor från den senare arealdelen föreslagna.

Beträffande det *betpris*, som genom den nu av utskottet ifrågasatta stödaktionen bör garanteras odlarna, har utskottet funnit sig böra föreslå, att detta sättes till 2 kronor 45 öre för 100 kilogram betor med 16 procent sockerhalt. Sagda betpris bliver för odlarna i flertalet antagliga sockerprislägen något gynnsammare än det genomsnittspris, odlarna skulle erhålla enligt Kungl. Maj:ts förslag.

Rörande anslaget användning och *grunderna för tilläggsprisets utlämnande* torde följande böra gälla.

1) För sockerbetor, som odlas under 1930 och levereras till sockerfabrik

24 Sammansatt bevillnings- och jordbruksutskotts utlåtande Nr 1.

Jämförelse mellan olika föreliggande förslag till sockerbetsodlingens stödjan 1930.

Anm. Odling antages ske å hela den kontrakterade arealen i samtliga fall med undantag beträffande herr Skölds m. fl. och utskottets förslag, därvid odling antages ske å 90 procent av den kontrakterade arealen.

K. 5. pris inkl. nuv. tull öre pr kg.	Areal	Kungl. Maj:ts förslag ¹	Herr Elof Anderssons m. fl. samt herr Pålsons förslag	Herr Skölds m. fl. förslag	Herr Löfvanders m. fl. förslag	Utskottets förslag
		Antagen total betskörd för båda bolagens odling				
		1,100,000 ton	1,100,000 ton	1,000,000 ton	1,100,000 ton	1,000,000- ton
		Pris (öre) för 100 kg. 16 % betor från första arealdelen (I), från andra arealdelen (II) samt i genomsnitt från hela arealen (I + II)				
31	I	209.8	193.4	193.4	250.0	245.0
	II	255.0	270.0	270.0	250.0	245.0
	I + II	232.4	231.7	227.4	250.0	245.0
32	I	216.1	199.7	199.7	250.0	245.0
	II	255.0	270.0	270.0	250.0	245.0
	I + II	235.5	234.8	230.9	250.0	245.0
33	I	222.3	205.9	205.9	250.0	245.0
	II	255.0	270.0	270.0	250.0	245.0
	I + II	238.6	238.0	234.4	250.0	245.0
34	I	228.6	212.2	212.2	250.0	245.0
	II	255.0	270.0	270.0	250.0	245.0
	I + II	241.8	241.1	237.9	250.0	245.0
35	I	234.8	218.4	218.4	250.0	245.0
	II	255.0	270.0	270.0	250.0	245.0
	I + II	244.9	244.2	241.3	250.0	245.0
Kostnad i milj. kr. för betprisförbättringen.						
31	I + II	5.9 ² (4.3)	4.2	3.4	6.2	5.2
32	I + II	5.9 (3.9)	3.9	3.1	5.5	4.5
33	I + II	5.9 (3.6)	3.3	2.8	4.9	3.9
34	I + II	5.9 (3.3)	3.2	2.6	4.2	3.3
35	I + II	5.9 (2.9)	2.8	2.8	3.5	2.7

¹ Tullhöjningen räknas gälla under 10^{1/2} månad av regleringsperioden för beräkningen av 1930 års betpris.

² Första siffran, 5.9 milj. kr., anger konsumenternas kostnad; siffran inom parentes anger utgiften för betprisförbättringen; skillnaden representerar *dels* statens inkomst, *dels* handelns mervinst vid tulländringarna.

under kampanjen 1930/1931, betalas genom vederbörande sockerfabriksaktiebolag enligt följande grunder ett tilläggspris i syfte att för nedan angivna odlare och odlingar säkerställa ett pris av 2 kronor 45 öre för 100 kilogram sockerbetor med 16 procent sockerhalt.

2) Tilläggspris tillgodokommer odlare, som före 1930 tecknat flerårigt betodlingskontrakt och jämlikt detta under 1930 odlar betor på en areal, ej understigande 70 procent av den i kontraktet ursprungligen tecknade arealen (den ursprungliga arealen) och ej överstigande den ursprungliga arealen. I nu åsyftat fall utgår tilläggspris för betor från hela den odlade arealen.

Odlare med flerårskontrakt, som 1930 odlar betor på mindre areal än 70 procent av den ursprungliga arealen, är ej berättigad erhålla tilläggspris.

Odlare med flerårskontrakt, som 1930 odlar betor på större areal än den ursprungliga arealen, erhåller här avsett av statsmedel utgående tilläggspris endast för betor från den ursprungliga arealen och alltså icke för betor från överskjutande areal. I sist åsyftade fall fördelas den levererade betkvantiteten å den ursprungliga arealen och den överskjutande arealen i förhållande till dessa arealers storlek.

3) För odlare, som 1927, 1928 eller 1929 odlat betor enligt ettårigt kontrakt, skall i tillämpliga delar gälla vad ovan under moment 2 sägs, därvid såsom ursprunglig areal skall räknas den areal, nu avsedd odlare i medeltal odlat under 1927 och 1928, eller, om odling ägt rum endast under 1929, den under 1929 odlade arealen.

4) Därest odlare med kontraktsevenlig rätt att obegränsat öka sin kontraktsevenliga areal enligt särskild skriftlig överenskommelse med vederbörande sockerbolag under något av åren 1928 eller 1929 odlat betor å större areal än den, som enligt förestående regler skulle räknas såsom ursprunglig areal, må såsom ursprunglig areal anses den högsta areal, sådan odlare odlat under 1927, 1928 eller 1929.

5) Tilläggspris utgår endast, därest det kontraktsevenliga grundpriset för 100 kilogram sockerbetor med 16 procent sockerhalt understiger 2 kronor 45 öre, därvid tilläggspriset för 100 kilogram sextonprocentiga betor utgör skillnaden mellan 2 kronor 45 öre och sagda grundpris.

6) Sockerfabriksaktiebolagen äga att under den tid, tilläggen av dem utbetalas, successivt och i avräkning utfå statsmedel för ändamålet mot redovisningsskyldighet. Senast den 15 mars 1931 avgiva bolagen slutredovisning. Bolagen äro pliktiga tillhandahålla allt det material, som är erforderligt för statens kontroll av slutredovisningens riktighet.

7) I enlighet med utfästelser från sockerbolagen till 1929 års sockersakkunniga lämna bolagen av egna medel visst ytterligare fraktbidrag till betodlarna.

26 *Sammansatt bevillnings- och jordbruksutskotts utlåtande Nr 1.*

Enligt förestående regler skulle *totala kostnaden för betprisförbättringen* komma att vid olika sockerpris och betskördar uppgå till följande belopp.

K. 5 pris inkl. nuv. tull	Betskörd (för båda bolagens odling)		
	900,000 ton	1,000,000 ton	1,100,000 ton
öre per kg.	kr.	kr.	kr.
31.....	4,644,000	5,160,000	5,676,000
32.....	4,077,000	4,530,000	4,983,000
33.....	3,519,000	3,910,000	4,301,000
34.....	2,952,000	3,280,000	3,608,000
35.....	2,394,000	2,660,000	2,926,000

Enligt det nu framställda förslaget torde betodlingen 1930 antagligen komma att omfatta en tillhopatagen areal av cirka 90 procent av den på kontrakten ursprungligen tecknade sammantagna arealen. Betskörderna härå torde kunna uppskattas till i runt tal 1,000,000 ton.

Vid ett antaget sockerpris, utgörande medeltalet mellan det sockerpris, som i genomsnitt gällt för betprisregleringsperioden 1 februari 1929—31 januari 1930, (cirka 34.4 öre), och det sockerpris, som gällde kring årsskiftet 1929/1930 (32 öre), vilket medelpris utgör 33.2 öre, bliver betpriset enligt kontraktet cirka 2 kronor 7 öre. Tilläggspriset bleve då (2 kronor 45 öre — 2 kronor 7 öre =) 38 öre per deciton betor, vilket vid en betskörd av 1,000,000 ton representerar en totalkostnad av 3,800,000 kronor. Utskottet förordar därför, att statsanslaget för ändamålet måtte för budgetåret 1930/1931 upptagas till 3,800,000 kronor. Anslaget bör hava förslagsanslags natur.

Vad härefter angår det i herr Skölds m. fl. motion framförda förslaget om visst uttalande från riksdagens sida angående ackordslönen vid betskötsel och betupptagning må framhållas, att beredande vid sockerbetsodlingen av förbättrade arbetstillfällen i jämförelse med vad under 1929 gällde är ett av de starkaste motiven för ett ingripande under 1930 till sockerbetsodlingens stödjande. Såsom framgår av den av sockersakkunniga förebragta utredningen, sänktes under 1929 ackordslönen för betskötsel och betupptagning med mellan 10 och 20 procent. Denna sänkning av arbetslönen berodde sannolikt i väsentlig grad på den minskade tillgången på arbetstillfällen. Genom den utsträckta betodling, som bör bli resultatet av ett bifall till utskottets förevarande förslag, kommer efterfrågan på arbetskraft för betskötsel och betupptagning att ånyo ökas. Om såsom ovan beräknas sockerbetsodlingen under 1930 kommer att uppgå till omkring 90 procent av 1927 års odling och samtidigt förutsättes, att en del av den vid betodlingen förut sysselsatta arbetskraften under 1929 övergått till annan sysselsättning, torde förhållandet mellan tillgång och efterfrågan

på arbetskraft för betskötsel och betupptagning komma att bli något så när detsamma som före 1929, varför aekordslönerna för detta arbete torde komma att undergå en motsvarande höjning. På grund härav finner utskottet sig kunna förutsätta, att de betodlare, som använda lejd arbetskraft för betskötsel och betupptagning, under 1930 icke erbjuda sämre villkor för detta arbete, än vad som i detta avseende i allmänhet gällde i orten åren närmast före 1929.

Vad slutligen angår det i herr Björnssons motion framställda förslaget om skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning angående möjligheterna för den svenska sockerindustrien att genom koncentration och omläggning av fabrikationsmetod nedbringa sina tillverkningskostnader samt angående den jämkning beträffande nu gällande tullsätser, som här för kan vara erforderlig, vill utskottet framhålla följande. Såsom framgår av propositionen och även omnämnes i motionen pågå utredningar i sockerfrågan genom särskilda sakkunniga. Enligt för deras arbete meddelade direktiv skall utredningen även avse undersökning om »betingelserna över huvud för den svenska betodlingens och en på denna grundad sockerfabrikations fortbestånd och dessa näringars möjligheter att härutinnan genom ytterligare rationaliseringsåtgärder eller eljest bestå gentemot den utländska konkurrensen». Av de sakkunnigas till propositionen fogade skrivelse med bilagor framgår, att de ännu ej slutfört sitt uppdrag i nämnda avseende. Utskottet anser det vara ett viktigt önskemål, att nyss berörda frågor ägnas särskild uppmärksamhet samt att till förutsättningslös undersökning även upptagas de spörsmål, som beröras i herr Björnssons motion. Då utskottet förutsätter, att vad nu sagts kommer att vinna beaktande, finner utskottet särskild hemställan härom hos Kungl. Maj:t ej erforderlig.

Under återropande av det anförda hemställer utskottet,

I) att riksdagen måtte — med avslag å Kungl. Maj:ts proposition nr 82 och med anledning av motionerna I: 236, I: 238, II: 393, II: 395 och II: 396 — för budgetåret 1930/1931 anvisa ett *extra förslagsanslag av 3,800,000 kronor* att användas för utlämnande, i huvudsaklig överensstämmelse med av utskottet ovan föreslagna grunder, av visst tillägg till priset för 1930 års sockerbetsodling;

II) att motionerna I: 237, II: 394 och II: 402 måtte anses besvarade genom vad utskottet hemställt under I;

III) att motionen I: 244 må, i den mån den ej kan anses besvarad genom utskottets hemställan här ovan

28 *Sammansatt bevillnings- och jordbruksutskotts utlåtande Nr 1.*

under I, icke föranleda någon riksdagens åtgärd;
samt

IV) att motionen I:247 ej må föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 3 mars 1930.

På sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottets vägnar:

JOH. NILSSON.

Närvarande:

från första kammaren: herrar *Johan Nilsson* i Kristianstad, *Jönsson** i Slätåker, *Björnsson*, *Johansson** i Östersund, *Åström*, *Andersson* i Fältenborg, *Linders**, *Gabrielsson*, *Eriksson* i Ljusdal och friherre *Lagerfelt*;

från andra kammaren: herrar *Johansson* i Uppmälby, *Månsson* i Furuvik, *Hamrin*, *Nilsson* i Hörby, *Lithander*, *Werner*, *Pettersson* i Bjälbo, *Sköld*, *Carlström* och *Pehrsson* i Bramstorp.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservationer:

1) av herrar *Johan Nilsson* i Kristianstad, *Jönsson* i Slätåker, *Gabrielson*, friherre *Lagerfelt*, *Lithander* och *Pettersson* i Bjälbo, vilka anfört följande.

Sockerbetsodlingen har mycket stor betydelse för vårt lands ekonomiska liv. Den är en kraftig hävstång till jordbrukets höjande och har för de trakter av landet, där den bedrives, i hög grad bidragit att främja utvecklingen, öka penningomsättningen och höja det allmänna välståndet. För en stor skara mindre bemedlade skapar den ett välbehövligt tillskott av arbetstillfällen och förtjänster. Odlingen i fråga är av vikt för rikets självförsörjningsmöjligheter, varom erfarenheterna från kristiden noga bära vittnesbörd. Med klar insikt om sockerbetsodlingens och sockerindustriens stora nytta för landet hava statsmakterna också sedan årtionden tillbaka vårdat sig om denna näringsgren samt uppmuntrat dess tillkomst, utbredning och utveckling.

Gent emot den i utskottets utlåtande anförda uppgiften om storleken av sockernäringsens nuvarande skydd bör framhållas, att den sålunda anförda siffran anger sockerbetsodlingens och sockerindustriens *bruttotullskydd* och med hänsyn till den inverkan tullsystemet kan hava på sockernäringsens produktionskostnader ingalunda oavkortad kommer näringen tillgodo.

På grund av förhållandena på världsmarknaden för socker är vår sockerbetsodling för närvarande försatt i ett svårt trångmål. Betpriset har nedgått under förkrignivån och lämnar icke odlaren det utbyte, som erfordras för att han skall finna med sin fördel förenligt att självant uppehålla odlingen i önskvärd omfattning. Icke minst under rådande krisläge för jordbruksnäringen är den sålunda inträdda situationen allvarlig. Följderna av fortsatt inskränkt sockerbetsodling och råsockerfabrikation komma att i många hänseenden bliva kännbara och ödesdigra. För jordbruket är en möjligast allsidig produktion av stor vikt. En nedlagd betodling skulle, förutom andra olägenheter, sannolikt medföra ökad spannmålsodling med påföljd att spannmålsprisen i riket ytterligare trycktes. Ur arbetssynpunkt skulle betodlingens nedbringande förorsaka allvarliga nackdelar.

Med hänsyn till betodlingens betydelse och olägenheterna av dess inskränkning, är det därför uppenbart, att man ej utan tvingande skäl av bestående art bör låta denna näring spolieras. I den rådande ovissa och krisartade situationen på världsmarknaden är det därför en åtgärd av klok och riktig förtänksamhet att söka hålla betodlingen i gång. Härför erfordras, att betpriset förbättras, något som nu icke torde vara möjligt utan statens mellankomst. Vi ansluta oss därför obetingat till den uppfattning, att stödåtgärder från det allmännas sida böra vidtagas till sockerbetsodlingens säkerställande 1930.

Beträffande sättet för stödåtgärdens genomförande finna vi Kungl. Maj:ts förslag om viss tillfällig tullhöjning vara den lämpligaste formen. Den för betodlingens uppehållande erforderliga prisförbättringen ernås på den mest naturliga vägen genom den ifrågasatta jämkningen i skyddstullen å raffinerat socker. Härigenom förbättras den svenska varans avsättningsmöjligheter och priset ogynnsamma verkningar för producenterna dämpas. Med hänsyn därtill, att sockerprisen sjunkit så kraftigt, att varan nu är billigare än före kriget, samt i betraktande av den föreslagna tullhöjningens måttlighet, bör man icke med fog kunna säga, att tullhöjningen skulle bliva för konsumenterna av nämnvärt tyngande verkan. Den av utskottet förordade anordningen med direkt statsanslag till förbättring av producenternas varupris är, enligt vår uppfattning, en ur principiell synpunkt betänklig väg, som måste medföra svåröverskådliga och icke tilltalande verkningar, därest detta system skall i stället för tullskyddssystemet tillgripas såsom medel att i mån av behov stödja vårt nä-

30 *Sammanfattning av bevillnings- och jordbruksutskottets utlåtande Nr 1.*

ringsliv. Vi anse oss följaktligen böra giva Kungl. Maj:ts förslag avgjort företräde och förorda alltså detta till genomförande.

Då tiden nu är långt framskriden, torde det ej med säkerhet vara möjligt, att tullhöjningen kan träda i kraft den 11 mars 1930, varför vi föreslå den ändring i Kungl. Maj:ts förslag, att den däri ifrågasatta tullhöjningen må tillämpas från och med dag i mars 1930, som Kungl. Maj:t bestämmer.

Under återopande av det anförda hemställa vi,

att riksdagen ville, med avslag å de i ämnet väckta motionerna, bifalla Kungl. Maj:ts proposition nr 82 med den ändring dock, att den däri föreslagna höjningen av sockertullen må träda i kraft från och med dag i mars 1930, som Kungl. Maj:t bestämmer;

2) av herrar *Månsson* i Furuvik, *Aström* och *Eriksson* i Ljusdal, vilka hemställt,

att riksdagen må

1) avslå såväl Kungl. Maj:ts proposition nr 82 som även de i motionerna I: 236, I: 238, II: 393, II: 395 och II: 396 väckta förslagen om uppförande av anslag å riksstaten för sockerbetsodlingens uppehållande samt

2) förklara, att motionerna I: 237, I: 244, I: 247, II: 394 och II: 402, i den mån de ej äro besvarade i punkten 1 härövan, icke föranleda någon riksdagen åtgärd;

3) av herrar *Nilsson* i Hörby och *Pehrsson* i Bramstorp emot den del av utskottets motivering, som avser motionen I: 247.